

ΕΤΑΙΡΕΙΑ ΜΑΚΕΔΟΝΙΚΩΝ ΣΠΟΥΔΩΝ

ΔΙΚΤΥΟ ΕΠΙΚΟΙΝΩΝΙΑΣ ΟΜΟΓΕΝΩΝ ΜΑΚΕΔΟΝΩΝ (Δ.Ε.Ο.Μ.)

ΛΗΞΗ ΕΡΓΑΣΙΩΝ ΤΟΥ ΠΑΓΚΟΣΜΙΟΥ ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΙΚΟΥ ΣΥΜΠΟΣΙΟΥ ΤΗΣ ΕΤΑΙΡΕΙΑΣ ΜΑΚΕΔΟΝΙΚΩΝ ΣΠΟΥΔΩΝ

"Η ΜΑΚΕΔΟΝΙΑ ΔΙΑ ΜΕΣΟΥ ΤΩΝ ΑΙΩΝΩΝ Ιστορικά δεδομένα και σύγχρονες προκλήσεις"

Με μεγάλη επιτυχία έληξαν οι Εργασίες του Παγκοσμίου Επιστημονικού Συμποσίου της Εταιρείας μας, με τίτλο «**Η ΜΑΚΕΔΟΝΙΑ ΔΙΑ ΜΕΣΟΥ ΤΩΝ ΑΙΩΝΩΝ Ιστορικά δεδομένα και σύγχρονες προκλήσεις**» που διοργανώθηκε στη Θεσσαλονίκη στις 23 Ιουλίου 2017 με παράλληλη έναρξη του 12ου Παγκοσμίου Συνεδρίου Παμμακεδονικών Ενώσεων και του 71ου Παμμακεδονικού Συνεδρίου Αμερικής, στην αίθουσα Διαλέξεων της Εταιρείας.

Το Συμπόσιο τίμησαν με την παρουσία τους οι πολιτικές, πολιτειακές, στρατιωτικές και προξενικές Αρχές της Θεσσαλονίκης, Πολιτιστικοί Σύλλογοι της Μακεδονίας και γενικότερα του ελλαδικού χώρου, Ομογενείς Μακεδόνες από την Αμερική, Καναδά, Αυστραλία, Ευρώπη και Αφρική, οι εταίροι μας και πλήθος κόσμος.

Πριν από την έναρξη των Εργασιών του Συμποσίου προηγήθηκε αρχιερατική δοξολογία στον Ι. Ναό του Αγίου Δημητρίου χοροστατούντος του Παναγιωτάτου Μητροπολίτου Θεσσαλονίκης κκ. Ανθίμου, ο οποίος στη συνέχεια, καλωσορίζοντας τους Ομογενείς εκφώνησε θερμό πατριωτικό λόγο. Ακολούθησε κατάθεση στεφάνων εκ μέρους των Αρχών και των ομογενειακών Οργανώσεων στο άγαλμα του Μεγ. Αλεξάνδρου (στη Νέα Παραλία).

Οι Εργασίες άρχισαν με την Εκκλησιαστική Βυζαντινή Χορωδία Θεσσαλονίκης "Άγιος Ιωάννης ο Κουκουζέλης" που διηύθυνε με επιτυχία ο χοράρχης και άρχων υμνωδός κ. Εμμ. Δασκαλάκης.

Ακολούθως, ο Πρόεδρος της Συντονιστικής Επιτροπής του Συμποσίου, Γενικός Γραμματέας της Εταιρείας και Υπεύθυνος του Δικτύου Επικοινωνίας Ομογενών Μακεδόνων Δρ Ιστορίας κ. **Βασίλειος Ν. Πάππας** καλωσόρισε τους συνέδρους λέγοντας:

Σημαντικό γεγονός θα χαρακτήριζε κανείς τη σημερινή μας Παγκόσμια Επιστημονική Συνάντηση, ένα πνευματικό Συμπόσιο, μία Γιορτή με καθαρά εθνικό, πατριωτικό και επιστημονικό χαρακτήρα, η οποία ως ευτυχής συγκυρία συμπίπτει με την έναρξη των Εργασιών του 12ου Παγκοσμίου Συνεδρίου Παμμακεδονικών Ενώσεων και του 71ου Παμμακεδονικού Συνεδρίου Αμερικής. Όλους τους συνέδρους που παρίστανται και μας τιμούν σήμερα με την παρουσία τους τούς ευχαριστούμε από καρδιάς. Αυτή η σύμπτωση μας δίνει την ευκαιρία να μιλήσουμε για ένα Αντάμωμα, με προσκεκλημένους συμπατριώτες μας από όλον τον κόσμο με κοινή καταγωγή τη Μακεδονία μας. Ανθρώπους, που για πολλούς το όνειρο της επιστροφής μπορεί μερικές φορές να ξεθωριάζει, αντικαθίσταται όμως από την επιθυμία να βοηθήσουν την Πατρίδα τους, την Ελλάδα όλων μας, να αναγνωριστεί η προσφορά τους. Και αν το όνειρό τους αυτό, όπως το εννοεί ο Καβάφης, είναι της αναγνώρισής τους από τη Μητροπολιτική Ελλάδα, τότε ναι, έχει γίνει πραγματικότητα. Και όχι μόνον η προσφορά των Μακεδόνων της Διασποράς στην ανάπτυξη της Μακεδονίας αναγνωρίζεται καθημερινά, αλλά όλη η Ελλάδα, όλο το Έθνος, αισθάνεται πλέον περήφανο για σας. Που δημιουργήσατε και προκόψατε εκεί που πήγατε, που διακριθήκατε σε όλους τους τομείς: επιστήμες, πνεύμα, έρευνα, τέχνες, καθημερινός μόχθος, κατάληψη νευραλγικών θέσεων στις νέες σας Πατρίδες. Εσείς που γίνατε οι καλύτεροι πρέσβεις της χώρας μας στο εξωτερικό, που δημιουργήσατε την Ελλάδα της Οικουμένης. Γνωρίζουμε βεβαίως καλά, ότι και σεις έχετε τους προβληματισμούς σας, τις ανησυχίες σας για τη χώρα μας, για τις μελλοντικές εξελίξεις, για την προάσπιση των εθνικών μας δικαιών. Τώρα που οι φίλοι μας λιγοστεύουν και οι κίνδυνοι είναι ορατοί. Τώρα που η Μακεδονία μας, η χώρα μας, δοκιμάζονται, αμφισβητούνται από ανιστόρητους και μη συμμορφούμενους για τα εθνικά μας δίκαια από τους κανόνες του Διεθνούς Δικαίου. Ναι, τώρα αγαπητά μας αδέρφια είναι η πιο κατάλληλη στιγμή, στηριζόμενοι στην 3χιλιετή ιστορία μας, με ενωτικό πάντα πνεύμα, χωρίς κομματικές αντιπαραθέσεις, με ενίσχυση της ενυπάρχουσας αμφίδρομης σχέσης Ορθοδοξία - Ελληνισμός, να τονώσουμε την εθνική μας συνείδηση, να επιχειρήσουμε έναν ειλικρινή διάλογο προς κάθε αμφισβητία των Δικαιών της Πατρίδας μας. Να φυλάμε όλοι -τούτη τη στιγμή- Θερμοπόλες, να εναγκαλιστούμε αυτούς που αγαπάνε παθολογικά τον τόπο μας και εμείς τους παραμελήσαμε, τους Φιλέλληνες και συγχρόνως να σταθούμε άτεγκτοι και ανυποχώρητοι σε όσους επιβουλεύονται την εδαφική μας ακεραιότητα, την ιστορία και τον πολιτισμό μας. Ως

υπεύθυνος του Δ.Ε.Ο.Μ. (του άλλοτε γνωστού σε όλους μας Κέντρου Αποδήμων Μακεδόνων) που αποτελεί Τμήμα της Ε.Μ.Σ., στην οποία έχω την τιμή να είμαι ο Γενικός Γραμματέας της, αλλά και ως παλαιός καλός σας φίλος, από διάφορες θέσεις ευρισκόμενος πάντα κοντά σας και ιδιαίτερα ως επί 15ετία μέλος του Ελληνικού Κοινοβουλίου, (έχων και την ευθύνη του Αποδήμου Ελληνισμού), πάνω απ' όλα όμως ως Χαλκιδικιώτης Μακεδόνας, σας καλωσορίζω και σας εύχομαι υγεία και πάντα μπροστάρηδες στους αγώνες της Πατρίδας μας. Εμείς ως Ε.Μ.Σ., για πολλά χρόνια, με τον δικό μας τρόπο, στηρίζουμε κάθε καλή προσπάθεια προς αυτή την κατεύθυνση και τους κοινούς μαζί σας αγώνες. Σας ευχόμαστε καλή διαμονή στην Πατρίδα και καλή επιτυχία στα Συνεδριά σας που θα ακολουθήσουν.

Ο Πρόεδρος της Εταιρείας Μακεδονικών Σπουδών, Ομότ. Καθηγητής Α.Π.Θ. κ. **Αθ. Ε. Καραθανάσης**, στην προσφώνησή του θύμισε στους απόδημους Μακεδόνες τον νόστο, τη νοσταλγία δηλαδή για την Πατρίδα, που χαρακτηρίζει τους Έλληνες από τα ομηρικά χρόνια και ζήτησε από τα Προεδρεία των μακεδονικών Οργανώσεων την στήριξη προς την Πατρίδα, αλλά και την ομόνοια και συνεργασία μεταξύ των για την προώθηση των εθνικών μας θεμάτων.

Ακολούθως ο λόγος δόθηκε στους εκπροσώπους των Παμμακεδονικών Ενώσεων της Διασποράς και συγκεκριμένα στον Πρόεδρο της Παμμακεδονικής Ένωσης Η.Π.Α. και του 71ου Παμμακεδονικού Συνεδρίου Αμερικής κ. Στέλιο Κυριμλή, στην Πρόεδρο του Διεθνούς Ιδρύματος Μνημείου Μεγ. Αλεξάνδρου και Συντονίστρια του 12ου Παγκοσμίου Συνεδρίου Παμμακεδονικών Ενώσεων κ. Νίνα Γκατζούλη, στον Συντονιστή των Παμμακεδονικών Ενώσεων Αυστραλίας κ. Παν. Ιασωνίδη, στον Πρόεδρο Παμμακεδονικής Ένωσης Οντάριο Καναδά κ. Δημ. Κάρα, στον Αντιπρόεδρο της Παμμακεδονικής Ένωσης Καναδά κ. Μιχ. Κοντογεωργίου στον Πρόεδρο της Παμμακεδονικής Ένωσης Ευρώπης π. Παντ. Τσορμπατζόγλου, στον Πρόεδρο της Παμμακεδονικής Ένωσης Αφρικής κ. Αμύντα Παπαθανασίου και στον Αντιπρόεδρο του Αυστραλιανού Ιδρύματος Μακεδονικών Σπουδών κ. Παν. Λιβεριάδη

Στη συνέχεια ο εκπρόσωπος του Υπουργού Εξωτερικών κ. Δημήτρης Παπανδρέου χαιρέτησε το Συμπόσιο και τέλος την έναρξη του Συμποσίου κήρυξε ο Αναπληρωτής Υπουργός Εξωτερικών κ. Ιωάννης Αμανατίδης ως εκπρόσωπος της Κυβέρνησης.

Κατόπιν, με εισήγηση του Δ.Ε.Ο.Μ., το Διοικητικό Συμβούλιο της Εταιρείας, τίμησε τον διακεκριμένο Δημοσιογράφο και Συγγραφέα, πρώην Πρόεδρο της Εταιρείας Μακεδονικών Σπουδών κ. **Νικόλαο Ι. Μέρτζο** για τα Δίκαια της Μακεδονίας μας και γενικότερα για τη διαχρονική εθνική του προσφορά.

Προ των εισηγήσεων του Συμποσίου που ακολούθησαν τον λόγο έλαβε και πάλι ο ο Πρόεδρος της Συντονιστικής Επιτροπής του Συμποσίου κ. **Βασίλειος Ν. Πάππας** λέγων τα εξής:

*Όπως είναι γνωστό σε όλους το έτος 2016 -επετειακό- ήταν αφιερωμένο με πρόταση της UNESCO, στον Μεγάλο Μακεδόνα που γεννήθηκε πριν 2400 χρόνια στα Στάγειρα της Χαλκιδικής. Γιορτάστηκε η επέτειος αυτή σε όλον τον κόσμο, γιατί απλά ο Αριστοτέλης ανήκει σε όλο τον κόσμο. Είναι ο κύριος εκπρόσωπος του ανήσυχου ελληνικού πνεύματος σε όλες τις μορφές του ανθρώπινου επιστητού και συνεχίζει να είναι επίκαιρος μέχρι σήμερα. Η Ε.Μ.Σ. σε συνεργασία με την Ιστορική και Λαογραφική Εταιρεία Χαλκιδικής (Ι.Λ.Ε.Χ.) συμμετέχοντας στον εορτασμό πραγματοποίησε πέρυσι με μεγάλη επιτυχία, Επιστημονικό Συμπόσιο με θέμα "Παιδεία, Πολιτισμός, Πολιτική κατά τον Αριστοτέλη", επίκειται δε η έκδοση των Πρακτικών του. Δύο εκ των εισηγήσεων του παρόντος Συμποσίου των κ.κ. **Χρήστου Μπαλόγλου** και **Κωνσταντίνου Σισμανίδη** που για λόγους ανεξαρτήτου της θελήσεώς τους δεν μπόρεσαν να παρευρεθούν, απέστειλαν τις εισηγήσεις τους οι οποίες ήδη έχουν διανεμηθεί στους συνέδρους. Κατόπιν αυτού, με απόφαση της Συντονιστικής Επιτροπής του Συμποσίου, επιτρέψτε μου να προβώ σε μία τελείως επιγραμματική αναφορά των παραπάνω δύο εισηγήσεων που αναφέρονται η μία στη διαπαιδαγώγηση του μεγάλου εκπολιτιστή Μ. Αλεξάνδρου από τον δάσκαλό του Αριστοτέλη (εισ. Χρ. Μπαλόγλου) και η άλλη στον Τάφο - Ηρώων του Μακεδόνα φιλόσοφου Αριστοτέλη που εντοπίστηκε από τον αρχαιολόγο Κων. Σισμανίδη και έλαβε διεθνή δημοσιότητα τον περασμένο Μάιο, στα αρχαία Στάγειρα Χαλκιδικής (εισ. Κων. Σισμανίδη).*

Οι εισηγήσεις των πανεπιστημιακών Καθηγητών που επακολούθησαν ήταν υψηλού επιστημονικού επιπέδου και προκάλεσαν ευρύτατες συζητήσεις μετά το πέρας της συνεδρίασης, καθόσον εμπειριστατωμένα ανέδειξαν τις ιστορικές ρίζες των θεμάτων που ανεπτύχθησαν, προσφέροντας παράλληλα απαντήσεις στις

σύγχρονες προκλήσεις που αντιμετωπίζουν οι Έλληνες Ομογενείς Μακεδόνες στη Διασπορά. Δεν ήταν λίγες οι φορές που το πολυπληθές ακροατήριο των ομογενών διέκοπτε τους ομιλητές από τα χειροκροτήματα.

Παρατίθενται κατωτέρω σύντομες περιλήψεις των εισηγήσεων:

Γεώργιος Π. Νάκος, Ομότιμος καθηγητής της Νομικής Σχολής του Α.Π.Θ., "Η επικαιρότητα των πολιτευμάτων του Αριστοτέλη στη σύγχρονη εποχή":

Αξιολογούμενη ειδικότερα η συσχέτιση «πολιτείας» και «πόλεως» οδηγείται η αριστοτελική σκέψη στην εμφανή διαστολή των εννοιών αυτών, με την περαιτέρω ένταξη των ανθρώπων στην «πολιτική κοινωνία» που αποτελεί τη δημιουργική βάση της έννοιας της «πόλεως» στα θεμελιακά της «μόρια».

Ακολουθεί η κατανομή των μερικότερων «αρχών» (εξουσιών) που δημιουργούν την κατανομή των διάφορων «πολιτειών», οι οποίες διακρίνονται στη βασική αριστοτελική διάκριση των «ορθών» και των «ημεραρτημένων» «πολιτειών» με την έννοια των «παρεκβάσεων των ορθών πολιτειών», τονίζοντας εμφαντικά τις χαρακτηριστικές «πολιτείες» των «Λακεδαιμονίων, των Κρητών και των Καρχηδονίων», με τις ειδικότερες κριτικές παρατηρήσεις του.

Παράλληλα για τον ιδιαίτερο τονισμό των αριστοτελικών θέσεων για τις «πολιτείες» επιλέχθηκε η αξιολόγηση του επικεφαλής των «πολιτειών» αυτών «πολιτικού άνδρα», με τα χαρακτηριστικά του κύρια γνωρίσματα, αγάπης στην «καθεστώςαν πολιτείαν», ικανότητα ασκήσεως του έργου της «αρχής» του και «αρετή και δικαιοσύνη» στη δεδομένη «πολιτεία», και τα συμπληρωματικά αλλά απαραίτητα στοιχεία του «ήθους», της «φρονήσεως», τους «πολίτας αγαθούς ποιείν» στην τήρηση, σεβασμό και διαφύλαξη των νόμων, έτσι ώστε να μην οδηγηθεί η «πολιτεία» με την ευθύνη των «πολιτικών» στη «δημαγωγία» κυρίως όταν «οι νόμοι μη εισί κύριοι».

Μελίνα Παϊσίδου, Επίκουρη Καθηγήτρια του Τμήματος Αρχαιολογίας της Φιλοσοφικής Σχολής του Α.Π.Θ., "Η Θεσσαλονίκη κατά τη μεσοβυζαντινή περίοδο. Η αρχαιολογική τεκμηρίωση":

Παρουσιάστηκαν τα αποτελέσματα ενός ερευνητικού προγράμματος που εκπονήθηκε από το Τμήμα Ιστορίας και Αρχαιολογίας του Α.Π.Θ. με στόχο την αρχαιολογική τεκμηρίωση της Θεσσαλονίκης της Μέσης Βυζαντινής περιόδου (μέσα 9^{ου} αι. έως το 1204). Η πόλη δείχνει δυναμική ανάπτυξη με αστικές μεταμορφώσεις σε όλες τις εκφάνσεις του δημόσιου και ιδιωτικού βίου, των εμπορικών και παραγωγικών δραστηριοτήτων, της άμυνας, των θρησκευτικών δραστηριοτήτων και του αστικού μοναχισμού. Οι νέες δομές της πόλης, που υπαγορεύονται από τη σταδιακή συρρίκνωση των πολιτικών θεσμών προς όφελος της διεύρυνσης του θρησκευτικού χαρακτήρα, επέφεραν συγκέντρωση του πληθυσμού και αντίστοιχη συγκέντρωση και αστικοποίηση των ποικίλων δραστηριοτήτων γύρω από συγκεκριμένους οικιστικούς άξονες. Ο θρησκευτικός συμβολισμός περνά και στην έννοια της γειτονίας, καθώς γίνεται φανερό από τις γνωστές μας ονομασίες, οι οποίες έλκουν από εμβληματικά εκκλησιαστικά ιδρύματα κάθε περιοχής. Ο πυκνοδομημένος αστικός ιστός φανερώνει τάσεις κατάληψης όλου του διαθέσιμου περιτειχισμένου χώρου, καθώς και των άλλοτε δημόσιων εκτάσεων προς όφελος της ιδιοκτησίας. Το γνώρισμα αυτό συμβαδίζει με την εντυπωσιακή δημογραφική ανάκαμψη της πόλης. Οι μεγάλες γειτονίες κατατέμνονται σε επιμέρους μικρότερες αποκτώντας νέα σημεία αναφοράς. Παράλληλα εξαπλώνεται η εμπορική και παραγωγική ζωή σε όλο το κέντρο της πόλης και μετατρέπεται η έννοια της «Αγοράς» από στατικό περιορισμένο χώρο σε χώρο κίνησης. Σε αυτά προστίθενται και οι μικροί επιμέρους κοινωνικοί και παραγωγικοί πυρήνες με εργαστήρια που συνυπάρχουν στον ίδιο χωρικό πυρήνα με τις κατοικίες. Η εξωστρέφεια της Θεσσαλονίκης τεκμηριώνεται με την πλούσια δραστηριότητα του λιμανιού και των εκτεταμένων αποθηκών της. Τέλος, η χωρική επέκτασή της με την προσθήκη της ακρόπολης αποτελεί μεγάλο αυτοκρατορικό έργο της εποχής σε συνδυασμό με την ενίσχυση των οχυρώσεων και την ταυτόχρονη μεταφορά της διοίκησης στα υψηλότερα και πιο προφυλαγμένα σημεία της.

Αναστάσιος Τάμης, Καθηγητής University of Notre Dame, Australia, Πρόεδρος του Αυστραλιανού Ινστιτούτου Μακεδονικών Σπουδών της Μελβούρνης, "Ο ρόλος της Ομογένειας στην εθνική μας πορεία":

Τα μακεδονικά σωματεία στη Διασπορά χρειάζεται να επαναπροσδιορίσουν τον ρόλο τους και να καταστούν εστίες προβολής του πολιτισμού και της ιστορίας του μακεδονικού Ελληνισμού, μέσα από μαθητικούς διαγωνισμούς, εικαστικούς, μουσικούς, θεατρικούς αγώνες, μέσα από εργαστήρια μάθησης και διδασκαλίας αλλά και μέσα από υποτροφίες για επιμορφωτικές κατασκηνώσεις στον γενέθλιο τόπο των γονέων τους. Ως εστίες μορφωτικής ανέλιξης της Μακεδονίας να δώσουν έμφαση στην ανθρωπολογική διάσταση του μακεδονικού προβλήματος και της

ΕΘΝΙΚΗΣ ΑΜΥΝΗΣ 4, 546 21 ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗ, ΤΗΛ: 2310 271-195, 270-972, FAX: 2310 271- 501

e-mail: ems@ems.gr site: www.ems.gr

ονομασίας της ΦΥΡΟΜ, διατηρώντας σε ισχύ και εγρήγορση την αντοχή αλλά και διατήρηση της εθνογλωσσικής ταυτότητας του μακεδονικού Ελληνισμού. Η ελληνική Πολιτεία απαιτείται να κατανοήσει ότι χρειάζεται έναν συμμετοχικό και διαδραστικά κινούμενο Ελληνισμό στη Διασπορά, με γνώμη απέναντι στα δρώμενα, ώστε και η Διασπορά να έχει μέρος στην ευθύνη των αποφάσεων και να μην κινείται πλέον στα πλαίσια του επιθυμητού και του ιδανικού, αλλά μέσα στα πλαίσια του δυνατού και του πραγματιστικού. Η διαδικασία της διαπραγμάτευσης με την ΦΥΡΟΜ είναι θέμα επομένως πολιτικό και ανθρωπολογικό. Το πολιτικό το χειρίζεται η Πολιτεία μέσα στο πλαίσιο της πολιτικής επιστήμης που είναι ο συμβιβασμός, αλλά οι Έλληνες απανταχού προσδιορίζουν τη θέση τους ανθρωπολογικά ακονίζοντας την αντοχή των γενεών που έρχονται.

Χρήστος Αραμπατζής, Καθηγητής της Θεολογικής Σχολής του Α.Π.Θ., "Ορθόδοξη Εκκλησία και Ελληνισμός στη Διασπορά":

Ορθόδοξη Εκκλησία και Ελληνισμός είναι δύο μεγέθη με μακράιωνα ιστορική πορεία, άλλοτε αντιθετική και άλλοτε σύμπλευσης. Τα προβλήματα και οι τάσεις που διαπιστώνονται σήμερα, έχουν βαθιές ρίζες και οφείλονται στην πολυσημία που ενυπάρχει και στην πολλαπλότητα των προσχώσεων στην Ιστορία καθώς στα δύο αυτά ιστορικά μεγέθη συναντήθηκαν και συμπορεύθηκαν με πολλές οπτικές και ετερογενείς στοχεύσεις που συσσώρευσαν αμφισημίες. Η σύνδεση της Ορθόδοξης Εκκλησίας με τον Ελληνισμό και η ταύτιση του δεύτερου μαζί της ανιχνεύεται ήδη στα τέλη του 16^{ου} αιώνα. Έκτοτε η Ιστορία συνδέει και σφυρηλατεί την αδιάσπαστη σχέση μεταξύ Ελληνισμού και Ορθοδοξίας, καθώς η Ορθόδοξη Εκκλησία γίνεται η κιβωτός που διασώζει την πολιτιστική ιδιοσυστασία των Ελλήνων. Στη Διασπορά η Ορθόδοξη Εκκλησία εξαιτίας της δοκιμασμένης πολυεπίπεδης θεσμικής της οργάνωσης έγινε ο ρυθμιστής της εθνικής και θρησκευτικής ζωής των Ομογενών ελλείψει άλλου τέτοιου κέντρου, το οποίο όσες φορές επιχειρήθηκε να δημιουργηθεί κατέρρευσε μέσα σε εμφύλιες διαμάχες και προστριβές. Στην ιστορία των ελληνικών κοινοτήτων αυτός ο ενωτικός ρόλος της Εκκλησίας έχει δεόντως εκτιμηθεί και τονισθεί ποικιλότροπα.

Ιάκωβος Μιχαηλίδης, Αν. Καθηγητής του Τμήματος Ιστορίας & Αρχαιολογίας της Φιλοσοφικής Σχολής του Α.Π.Θ., "Σύγχρονες προκλήσεις στη Μακεδονία":

Ο κ. Μιχαηλίδης αναφέρθηκε στην ιστορία του Μακεδονικού Ζητήματος εστιάζοντας ιδιαίτερα στη σύγχρονη περίοδο και στις σχέσεις της Ελλάδας με τη FYROM, τη Βουλγαρία και την Αλβανία. Υποστήριξε ότι το Μακεδονικό Ζήτημα σε διάφορες μορφές θα εξακολουθήσει να αποτελεί για αρκετές δεκαετίες ένα διεθνές ζήτημα.